

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

**Yabancı bilimsel danışmanın
Şormakova Araylım Botankızı'nın
tez çalışması hakkındaki**

YORUMU

Şormakova Araylım Botankızı, «Kazakçadaki bitki dünyasının dilsel kültürel imgesi» konusundaki tezi ile Filoloji bilimleri alanında «6D021300 – Dilbilimi» mesleğinin Felsefe Doktoru (Ph.D.) bilimsel derecesine sunulmaktadır.

Ph.D. doktora öğrencisi Şormakova Araylım Botankızı, üç sene boyunca doktor Mankeyeva Camal Aytalılıkızı'nın ortak bilimsel yönetimi ile doktora teziyle uğraştı.

Doktora öğrencisi, özel çalışma planına uygun Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesinde araştırma konusuyla çalışarak stajiyerliği yaptı. O, bilişsel dilbilimi, kültürel dilbilimi sorunlarını geniş şekilde inceleyerek Hacı Bayram Veli ve Dil Kurumu Kütüphanelerindeki konuyla ilgili kaynakları araştırdı.

Doktora stajiyerliğinin tüm hedeflerini başarılı ve sorumlulukla çözerek bitki adlarının analizini yapmakta iyi bir yeteneklerini gösterebildi.

Şormakova Araylım Botankızı'nın savunmaya sunulmuş doktora tezi sonuçları incelemeye ve gerekçesini yapmaya adanmıştır.

Çalışma aşağıdakileri kapsar:

1. Çalışmanın güncelliği.

Sosiyetenin gelişmesiyle milliyetin bilinci de yenilenmekte, milliyetin varlıklarını tanıma istekleri de artmakta. Buna rağmen her dilin kendi özelliklerini tahkik etmeye, toplumun kültürel dilbilimindeki özel dünya bilgisini simgelemeye yönlendirilmiş araştırmaların sayısı da artmakta. Böyle bir araştırmaların kendisine özgü özellikleri, halkın dilindeki, dünya bilgisindeki özellikleri tezahür ederek, dil, halkın milli kültürel değeri bakımından karakterize edilmekte. Dil, halkın müşterek, etnik kültürel bilincindeki kalplaşmış dünya görüntüsünü saklar. Onu tahlil ederek bulmaya tasarlanan dil semantiği, halkın evreni tanıma ve hissetme metodu ile varlıkları hakkındaki bilimin kodlama yolu rölünü oynamaktadır. Bugünleri dil ve kültür nedenleriyle ilgili dilbilimindeki birçok araştırmalar dildeki ulusal karakteri, ulusal tanımı, ulusal ruhu hem tanımaya hem de tanıtmaya esas edilmiş. Neyse dilin birikimli işlevi geniş araştırmaları hala da gerektirir. Dil, özel ulusun muskası gibi oluşan özellikleri belirten simgelerin sistemi. Bununla ilgili dil sisteminin yapısal birimleri,

ancak temel dilbiliminin değil, ulusal dilbiliminin, toplumsal dilbiliminin, kültürel dilbiliminin, psikolojik dilbiliminin, bilişsel dilbiliminin ve sayırı bilim kollarının araştırma nesnesini oluşturmaktadır. Halkın dilinde saklı her bir sözcük onun kökünden, kültüründen haber verir. Ayrıca bitki dünyası Kazak halkının kültüründen bol bilgileri verir. O yüzden bilişsel düzeye kadar büyütülmüş bitki adlarını kültürel dilbilimi bakımından her taraftan inceleme çok değerli bir önem taşımaktadır.

2. Sonuçların geçerlilik derecesi ve güvenilirliği. Araştırma sonuçları güvenliğe ve geçerliliğe sahiptir. Sonuçların geçerlilik derecesi genelde yeterli bir miktarda yüksek ve seçilmiş istikamete uyarak geniş bir tahlil ile çeşitli bilimsel kaynaklara dayanır. Araştırmanın güvenliği incelemenin tutarlılığı, somutluğu, nesneliği, bütünlüğü ve karmaşıklığı gibi çeşitli metodolojik preneplerin destekleriyle onaylanır. Savunmaya sunulan her bir pozisyon her taraflı teori tahlili ile ve de deneysel malzemeyle yapılan pratik çalışmanın gerçek verileriyle kanıtlanır. Sonuçlar diyagramlar ile tablolar şeklinde sunulmuş. Bu anlamayı hem kolaylaştırır hem de onların güvenliğinden şüphelenmemeye yön vermez.

3. Sonuçların teorik ve pratik önemi.

Araştırma sırasında antropolojik esaslı paradigma Kazakça dilbilimi teorisinin geniş bir alanı bakımından tanımlanarak kendisine ait inceleme nesnesini, bilimsel prenepleri, bilişsel birimlerinin değerini açıkladı. Çalışma sonuçları Kazakça dilbilimindeki antropolojik esaslı paradigma teorelerini geliştirir, bitki dünyasının kültürel dilbilimi teorisine katkı sağlar. Araştırma sırasında ortaya çıkan kavramlar ile sonuçlar bilişsel dilbiliminin, dilbilimsel kültürolojinin, işlevsel dilbiliminin ve pragma dilbilimininaktüel nedenlerinin gelişmesinde kalplaşmasında hem devamlı olacak hem de katkıda bulunacak. Geleneksel Kazak kültürü ile güncel kültürün ara ilişkisini gösterecek. Günü teorisini tamamlayarak Kazakların sanatsal düşünceseviyesini oluşturarak konseptolojiye katkı verir.

Çalışmanın temel nesnelere ile teorik kavramları yüksek öğretim kurumlarındaki antropolojik esaslı paradigma, bitki dünyası, ulusal tanıtım, bilişsel dilşenüsü teorileri alanındaki ders kitapları ile çalışma kılavuzlarını hazırlamakta, özel seminerler ile özel kurs ve sınıf çalışmalarında yararlanabilir. Üstelik çözülmesini bekleyen benzer kavramların karşılıklı ilişkilerini aktarmakta yardım eder, dilbilimsel kültüroloji, antropolojik esaslı paradigma, bilişsel dilbilimi, işlevsel dilbilimi ve pragma dilbilimi alanlarıyla ilgili gelecekteki araştırmalara yolu açacak.

4. Tez içeriğinin ve tasarımının dezavantajları.

Tez çalışması Kazakistan Cumhuriyeti'nin tasarım kuralları taleplerine uygun bir şekilde hazırlanmış. Bilgilerin düzenlenmesi sunum mantığına uygun ve içeriği tamamen açıklar. Bilimsel araştırmanın yapısal unsurları çatışmalı değildir. Doktora öğrencisiyle görüşülen tüm yorumlar derhal elimine edildi.

5. Araştırmanın uygunluğu.

İşbu tez çalışması, Kazakistan Cumhuriyeti'nde geçerli akademik derece verilmesi kurallarına uygundur: kültürel dilbilim ve bilişsel dilbilim çalışmalarına önemli katkı sağlayan yeni sonuçlar içermektedir. Felsefe Doktoru (Ph.D.) bilimsel derecesi için hazırlanan tezin temel bilimsel sonuçları geniş çapta test edildi;

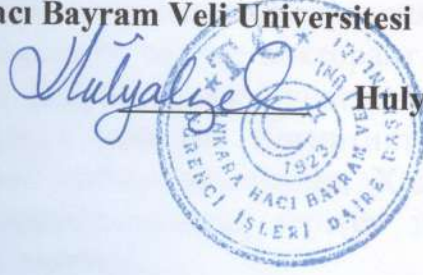
uluslararası konferanslar derlemelerinde ve bilimsel dergilerde (yurtdışında İngilizce dahil) yayınlandı. Tez doktora öğrencisitarafından özel bir şekilde tamamlandı.

6. Tezin kamu savunmasına önerilmesi (veya reddedilmesi).

Şormakova Araylım Botankızı'nın«Kazakçadaki bitki dünyasının dilsel kültürel imgesi» konulu doktora tezi olumlu bir değerlendirmeyi hak ediyor ve kamu savunması için öneriliyor.

**Türkiye Cumhuriyeti
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi**

Prof.Dr.

Hulya Kasapogly Gengel

« 12 » 12 2019 ж.

Шормақова Арайлым Ботанқызының 6D021300 – «Лингвистика» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған «Қазақ тіліндегі өсімдік әлемінің лингвомәдени бейнесі» деп аталатын диссертациялық жұмысына шетелдік ғылыми кеңесшінің

ПІКІРІ

Ph.D. докторант Шормақова Арайлым Ботанқызы үш жыл бойы Отандық ғылыми кеңесшісі Манкеева Жамал Айткалиқызының жетекшілігімен докторлық диссертациясын сәтті аяқтап шықты.

Жеке жоспарға сәйкес докторант Анкарада (Түркия) тағылымдамадан өтіп, Хаджы Байрам Вели Университетінде өз зерттеу жұмысы бойынша табысты жұмыс жасады. Когнитивтік лингвистика, лингокультурология мәселелерімен тығыз айналысып, Хаджы Байрам Вели және Dil Kurumu (Анкара) кітапханаларында зерттеу тақырыбы бойынша барлық қажетті әдебиеттерді зерттеді.

Докторлық тағылымдаманың барлық міндеттерін сәтті және жауапкершілікпен орындап, өсімдік атауын талдауда айтарлықтай қабілеттілігін көрсетті.

Шормақова Арайлым Ботанқызының қорғауға ұсынылған диссертациялық жұмысы зерттеу мен нәтижелерді негіздеуге арналған. Жұмыстың жалпы сипаттамасын былайша көрсетуге болады:

1. Зерттеудің өзектілігі.

Қоғам дамуына байланысты ұлттық сана жаңғырып, ұлттық болмысты тануға деген талпыныс артып келеді. Соған байланысты әр тілдің өзіндік ерекшелігін айқындауға, лингвомәдени қауымдастықтың өзіндік дүниетанымын таңбалауға бағытталған зерттеулер саны артып келеді. Мұндай зерттеулерде әр тілдің өзіне тән ерекшелігі, халықтың діліндегі, дүниетанымындағы ерекшеліктер айқындалып, тілді халықтың ұлттық-мәдени құндылығы ретінде сипаттайды. Тіл халықтың ұжымдық, этномәдени санасындағы қалыптасқан ғалам бейнесін сақтайды. Оны талдап, анықтауға арналған тілдік семантика халықтың ғаламды танып-түйсіну тәсілі және болмыс туралы білімнің кодталу жолы болып табылады. Бүгінде тіл мен мәдениет мәселесіне қатысты тіл біліміндегі көптеген зерттеу жұмыстары тілдегі ұлттық сипатты, ұлттық танымды, ұлттық рухты тануға, танытуға негізделген. Дегенмен тілдің куммулятивтік қызметі әлі де терең зерттеулерді күтуде. Тіл – өз ұлтының бойтұмары іспетті тұнып тұрған қасиетін белгілейтін таңбалық жүйе. Осымен байланысты тілдік жүйенің құрылымдық бірліктері тек дәстүрлі лингвистиканың ғана емес, этнолингвистика, элеуметтік лингвистика, лингвомәдениеттану, психоллингвистика, когнитивті лингвистика т.б. ғылым салаларының зерттеу нысанына айналып отыр. Халықтың тілде сақталған әрбір сөзі оның жүріп өткен жолынан, мәдениетінен хабар береді. Әсіресе өсімдіктер әлемі қазақ халқының мәдениетінен мол деректер береді. Сондықтан танымдық деңгейге

көтерілген өсімдік атауларын лингвомәдени тұрғыдан жан-жақты зерттеу, зор маңыздылыққа ие.

2. Нәтижелердің негізділігі мен сенімділік дәрежесі. Зерттеу нәтижелері барынша қауіпсіздік пен сенімділікке ие. Нәтижелердің сенімділік дәрежесі, әдетте, өте жоғары және таңдалған бағытқа сәйкес талдаулардың кең спектрі бар әртүрлі ғылыми көздерге негізделген. Зерттеудің қауіпсіздігі жүйелілік, нақтылық, объективтілік, тұтастық және зерттеудің күрделілігі сияқты әртүрлі әдіснамалық принциптерді қолдаумен расталады. Қорғауға ұсынылған әрбір ұстаным жан-жақты теориялық талдаумен, сондай-ақ тәжірибелік материалмен, практикалық жұмыстың нақты деректерімен расталады. Нәтижелер диаграммалары бар кестелер түрінде ұсынылған. Бұл түсінуді жеңілдетеді және олардың дұрыстығына күмән келтіруге жол бермейді.

3. Нәтижелердің теориялық және практикалық маңызы. Зерттеу жұмысының барысында антропоэзектік парадигма қазақ тіл білімі теориясының үлкен арнасы ретінде танылып, өзінің ерекше зерттеу нысаны, ғылыми ұстанымдары, қатысымдық бірліктердің маңызы анықталды. Жұмыстың нәтижелері қазақ тіл білімінде антропоэзектік парадигма теорияларын дамытады, өсімдік әлемінің лингвомәдени теориясына үлес қосады. Зерттеу барысында жасалынған тұжырымдамалар мен нәтижелер когнитивтік лингвистика, лингвомәдениеттаным, жұмсалымды тіл білімі мен прагмалингвистиканың көкейкесті мәселелерінің дамуына, қалыптасуына септігін тигізеді. Дәстүрлі қазақ мәдениеті мен қазіргі мәдениеттің сабақтастығын, жалғастығын көрсетеді. Уәж теориясын толықтырып, қазақтың көркем ойлау деңгейін бере отырып, концептологияға үлес қосады.

Жұмыстың негізгі материалдары мен теориялық тұжырымдарын жоғары оқу орындарында антропоэзектік парадигма, өсімдік әлемі, ұлттық таным, когнитивтік тілтаным теориялары салаларынан оқулықтар мен оқу құралдарын жасауда, арнайы семинар мен арнайы курстық, аудиториялық дәріс оқуда пайдалануға болады. Сонымен, өз шешімін күтіп тұрған басқа да ұқсас құбылыстардың аражігін ашуда септігін тигізіп, лингвомәдениеттаным, антропоэзектік парадигма, когнитивтік лингвистика, жұмсалымды тіл білімі мен прагмалингвистика салаларына қатысты болашақ зерттеулерге жол ашады.

4. Диссертацияның мазмұны мен безендірілуіндегі кемшіліктері.

Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасының жобалау ережелерінің талаптарына сәйкес дайындалды. Ақпараттың берілуі логикаға сай, әрі жұмыс мазмұнын толық ашады. Ғылыми зерттеудің құрылымдық элементтерінде қайшылықтар жоқ. Докторантқа жасалған ұсыныстар мен ескертпелер уақытылы түзетілді.

5. Сәйкестілігі. Бұл диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасында қолданылып жүрген ғылыми дәрежелерді беру ережелеріне толықтай сәйкес келеді. Жұмыс лингвомәдениеттану мен когнитивтік лингвистиканы зерттеуге елеулі үлес қосатын жаңа нәтижелерден тұрады. Философия докторы (Ph.D.) ғылыми дәрежесін алу үшін диссертацияның негізгі ғылыми

нәтижелері кең апробациядан өтті – халықаралық конференциялар жинақтары мен ғылыми журналдарда (оның ішінде шетелде ағылшын тілінде) жарияланды. Диссертацияны докторант өз бетінше орындады.

6. Диссертацияны көпшілік алдында қорғауға ұсыну (немесе қабылдамау).

А. Б. Шормақованың «Қазақ тіліндегі өсімдік әлемінің лингвомәдени бейнесі» атты диссертациялық жұмысы оң бағаға лайық және көпшілік алдында қорғауға ұсынылады.

Түркия Республикасы, Анкара,
Кажы Байрам Вели университеті
Prof.Dr

Хулия Касапоглы Ченгел

12.12.2019 ж

Я, Уайханова Эльмира Оразгалиевна, ИИН 910924400298, (удостоверение личности № 040688755, выдано МВД РК от 26.09.16 г. действительно до 25.09.2016 г.), настоящим подтверждаю, что данный перевод является точным переводом данного документа и соответствует содержанию оригинала документа.

Подпись *Уайханова Эльмира Оразгалиевна*

«седьмое» октября две тысячи двадцатого года я, Муталиева Дилера Раңидовна, нотариус города Алматы, действующая на основании государственной лицензии №0000232, от 03.11.2005 года, выданной Комитетом по организации правовой помощи и оказанию юридических услуг населению Министерства Юстиции Республики Казахстан, свидетельствую подлинность подписи, сделанной переводчиком Уайхановой Эльмиры Оразгалиевной. Личность подписавшей документ установлена, дееспособность и полномочия её проверены.

Зарегистрировано в реестре за № *2556*

Взыскана сумма 1473 тг в т.ч. ГП РК

Нотариус

Муталиева Дилера Раңидовна

Пронумерован и проштампован
Нотариус *Муталиева Дилера Раңидовна*

